

TRAFICOM

Liikenne- ja viestintävirasto

Esteettömyysdirektiivin vaatimukset toimijoille

Infotilaisuus 22.5.2024

Kaisa Marttinen

Yleisesti

- ▶ Esteettömyysdirektiivin tarkoituksena on edistää erityisesti vammaisten henkilöiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa
 - ▶ Tietyt kuluttajille tarjottavat tuotteet ja palvelut valmistettava ja tarjottava tavalla, joka mahdollistaa niiden esteettömän käytön
- ▶ Kansalliset lait:
 - ▶ Laki eräiden tuotteiden esteettömyydestä (tuotelaki)
 - ▶ Laki sähköisen viestinnän palveluista (SVPL)
 - ▶ Laki liikenteen palveluista (LIPA-laki)
 - ▶ Lisäksi mm. digipalvelulaki ja hätäkeskuslaki, joiden mukaiset tehtävät eivät Traficomilla
- ▶ Soveltaminen alkaa 28.6.2025
 - ▶ Vaatimukset koskevat sekä uusia että olemassa olevia palveluita, ja 28.6.2025 jälkeen markkinoille saatettavia tuotteita
 - ▶ Laissa säädetty siirtymäaajoista:
 - ▶ Itsepalvelupäätteet 20v käyttöönotosta, palvelujen tarjoamiseen käytettävät tuotteet 28.6.2030 mennessä
 - ▶ Ennen 28.6.2025 tehtyjä palvelusopimuksia voidaan jatkaa enintään 28.6.2030 asti

Valvontaviranomaiset

Traficom

- ▶ Tuotteiden esteettömyyden valvonta (tuotelaki)
- ▶ Sähköisten viestintäpalvelujen ja AV-mediapalveluun pääsyn tarjoavien palvelujen esteettömyyden valvonta (SVPL)
- ▶ Liikenteen esteettömyyttä koskevien tietojenantovelvoitteiden valvonta (LIPA-laki)

Aluehallintoviraston saavutettavuusvalvonta

- ▶ Toimii digipalvelulain saavutettavuusvaatimuksia valvovana viranomaisena
 - ▶ Julkisyhteisöjen verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuus
- ▶ Uusina tehtävinä mm. sähkökirjojen, verkkokauppojen ja henkilöliikenteen digitaalisten palvelujen saavutettavuuden valvontaa
- ▶ Lisäksi sähköiset viestintäpalvelut ja AV-mediapalveluun pääsyn tarjoavat palvelut, kun kyse on verkkosivustosta tai mobiilisovelluksesta
- ▶ **Saavutettavuusvalvonnan yksikön siirtoa Traficomiin 1.1.2025 valmistellaan parhaillaan**

Tuotteet

Soveltamisala ja vaatimukset

Soveltamisalaan kuuluvat tuotteet

- ▶ Kuluttajille tarjottavat tuotteet, jotka saatetaan markkinoille 28.6.2025 jälkeen
 - ▶ yleiskäyttöiset tietokonelaitteistot ja kyseisten laitteistojen käyttöjärjestelmät (esim. kannettavat tietokoneet, älypuhelimet, tabletit)
 - ▶ itsepalvelupääteperiaatteella toimivat
 - ▶ maksupäätteet
 - ▶ itsepalvelupäätteet (pankkiautomaatit, matkalippuautomaatit, lähtöselvitysautomaatit, tietojen tarjoamiseen käytettävät vuorovaikutteiset itsepalvelupäätteet)
 - ▶ sähköisiin viestintäpalveluihin käytettävät kuluttajapäätelaitteet, joissa on vuorovaikutteisia tietojenkäsittelyominaisuuksia (esim. älypuhelin, myös reititin)
 - ▶ kuluttajapäätelaitteet, joissa on vuorovaikutteisia tietojenkäsittelyominaisuuksia ja joiden avulla käytetään audiovisuaalisia mediapalveluja (esim. digi-tv, digiboksi)
 - ▶ sähköiset lukulaitteet (esim. Kindle ym.)
- ▶ Vaatimukset koskevat myös **mikroyrityksiä**, vapautettu kuitenkin poikkeusilmoitusvelvollisuudesta

Tuotteiden esteettömyysvaatimukset

(Tuotelaki 6 §, Valtioneuvoston asetus eräiden tuotteiden esteettömyysvaatimuksista, esteettömyysdirektiivin liite I jaksot I ja II)

- ▶ Tuotteet **on suunniteltava ja valmistettava** siten, että vammaisten henkilöiden voidaan ennakoida pystyvän käyttämään niitä mahdollisimman laajalti
- ▶ Käyttötiedot ja -ohjeet ja tiedot esteettömyysominaisuuksista **oltava helposti saatavilla, myös pakkauksen oltava esteetön**
- ▶ Käyttöliittymän osien ja toimintojen sekä tuotteen toiminallisuuksien tulee olla sellaisia, että niiden avulla tuote on vammaisten henkilöiden **helposti käytettävä, hallittava, ymmärrettävä ja ohjattava**. Esimerkiksi:
 - ▶ Tuotteen käyttö tai ohjaus ei saa edellyttää hienomotoriikkaa, laajaa ulottuvuutta tai suurta voimaa ja käyttäjän toimille on varattava riittävästi aikaa
 - ▶ Tuotteen hallintaan liittyviä visuaalisia elementtejä pitää voida suurentaa ja kirkkautta ja kontrastia säätää
 - ▶ Ääniominaisuuksia, kuten äänenvoimakkuutta ja nopeutta on voitava säätää
 - ▶ Sisällettävä ohjelmisto ja laitteisto, jonka välityksellä tuote voidaan liittää apuvälineisiin

Tuotteiden esteettömyysvaatimukset

- ▶ Lisäksi tuotekohtaisia vaatimuksia käyttöliittymälle ja toiminnallisuudelle, esimerkkejä:
 - ▶ **Itsepalvelupäätteet:** tekstistä puheeksi -ominaisuus, mahdollisuus käyttää omia kuulokkeita
 - ▶ **Sähköiset lukulaitteet:** tekstistä puheeksi -ominaisuus
 - ▶ **Viestintäpalveluihin käytettävät päätelaitteet:** reaaliaikainen tekstitysominaisuus, täydelliset interaktiivisuusominaisuudet
 - ▶ **Av-mediapalvelujen tarjoamiseen käytettävät päätelaitteet:** tuo käyttöön av-mediapalvelujen tarjoajan valikoimaan kuuluvat esteettömyysominaisuudet
- ▶ Myös tukipalvelujen (esim. neuvontapalvelut, puhelinkeskukset) annettava tietoja tuotteen esteettömyydestä esteettömiä ja saavutettavia viestintätapoja käyttäen
- ▶ Tuotteita, jotka ovat yhdenmukaistettujen standardien mukaisia, on pidettävä esteettömyysvaatimusten mukaisina
 - ▶ mm. EN 301 549 standardin päivitystyö on meneillään, Traficomilla kaikille avoin standardoinnin seurantaryhmä

Muodollinen vaatimustenvastaisuus

- ▶ CE-merkinnän puuttuminen tai virheellinen kiinnitys
- ▶ EU-vaatimustenmukaisuusvakuutusta ei ole laadittu tai se on laadittu virheellisesti
 - ▶ sisällettävä yleinen kuvaus tuotteesta ja esteettömyysvaatimusten täyttymisestä ja yksilöitävä ne vaatimukset, joista poiketaan
 - ▶ luettelo sovellettavista standardeista
- ▶ Teknisiä asiakirjoja ei ole saatavilla tai ne eivät ole täydellisiä
- ▶ Valmistajan tai maahantuojaan velvollisuuksia ei ole noudatettu

Toimijoiden velvollisuudet

Valmistaja

- ▶ Huolehtii, että tuote suunnitellaan ja valmistetaan esteettömyysvaatimuksia noudattaen
- ▶ Laatii tuotteesta EU-vaatimuksenmukaisuusvakuutuksen
- ▶ Kiinnittää tuotteeseen CE-merkinnän ja tunnistamisen mahdollistavan sarjanumero tai vastaavan
- ▶ Ilmoittaa tuotteessa yhteystietonsa ja liittää tuotteeseen ohjeet ja turvallisuustiedot

Maahantuoja

- ▶ Varmistaa, että valmistaja on täyttänyt em. vaatimukset
- ▶ Lisää omat yhteystietonsa tuotteeseen

Jakelija

- ▶ Tarkistaa, että tuotteessa on EU-vaatimuksenmukaisuusvakuutus ja CE-merkintä
- ▶ Kaikilla velvollisuus ilmoittaa viranomaiselle puutteista ja korjaavista toimenpiteistä tai poikkeusperusteeseen (kohtuuton rasite, perusteellinen muutos) vetoamisesta, jos palvelu ei täytä vaatimuksia

Palvelut

Soveltamisala ja vaatimukset

Soveltamisalaan kuuluvat palvelut

- ▶ Uudet ja olemassa olevat palvelut, joita tarjotaan kuluttajille 28.6.2025 jälkeen
 - ▶ **sähköiset viestintäpalvelut** (esim. sähköposti, puhelut, tekstiviestit, internetyhteyspalvelut, Skype, WhatsApp)
 - ▶ **palvelut, jotka tarjoavat pääsyn audiovisuaalisiin mediapalveluihin** (esim. verkkosivustot, verkkosovellukset, digisovitinten sovellukset, ladattavat sovellukset, mobiilisovellukset, HbbTV-palvelut)
 - ▶ lento-, linja-auto-, rautatie- ja vesiliikenteen henkilöliikennepalvelujen osat (esim. verkkosivustot, mobiililaitte pohjaiset palvelut, sähköiset liput jne.)
 - ▶ kuluttajille tarkoitettut pankkipalvelut
 - ▶ sähkökirjat ja niiden lukemiseen tarkoitettut ohjelmistot
 - ▶ verkkokaupan palvelut

- ▶ Vaatimuksia ei sovelleta lainkaan mikroyrityksiin

Yleiset esteettömyysvaatimukset

(Laki sähköisen viestinnän palveluista 194 b §, esteettömyysdirektiivin liite I jakso III)

- ▶ Annettava tietoa palvelun toiminnasta ja palveluun liittyvien tuotteiden esteettömyysominaisuuksista (esim. älypuhelimien vaihtoehtoiset puhe- ja äänitoimintoratkaisut) ja yhteen toimivuudesta apuvälineiden ja -järjestelyjen kanssa
- ▶ Tiedot tulee antaa esteettömässä muodossa, esimerkiksi useamman kuin yhden aistikanavan kautta ja riittävän suurella kirjasinkoolla ja riittäväällä kontrastilla
- ▶ Tukipalvelujen (esim. puhelinkeskukset ja tekninen tuki) annettava tietoa palvelun esteettömyydestä ja yhteensopivuudesta apuvälineteknologian kanssa esteettömiä viestintätapoja käyttäen
- ▶ Palveluita, jotka ovat yhdenmukaistettujen standardien mukaisia, on pidettävä esteettömyysvaatimusten mukaisina

Viestintäpalvelujen lisävaatimukset

(SVPL 194 c §)

Henkilöiden välisten viestintäpalvelujen on:

1. tarjottava **reaaliaikainen tekstitysominaisuus** (real time text, RTT) puheviestinnän lisäksi
 - ▶ Teksti lähetetään merkki merkiltä niin, että vastaanottaja voi lukea tekstin samanaikaisesti kun sitä kirjoitetaan
2. tarjottava **täydelliset interaktiivisuusominaisuudet** (total conversation, ToCo), kun puheviestinnän lisäksi tarjotaan videokuva
 - ▶ samanaikainen synkronoitu puhe, teksti ja videokuva, mahdollisuus valita kullekin käyttäjälle parhaiten soveltuva viestintätapa

Koskevat kaikkia viestintäpalveluja!
(direktiivissä myös hätäviestintä, joka sisäministeriön valvonnassa)

AV-sisältöpalveluihin pääsyn tarjoavien palvelujen lisävaatimukset

(SVPL 194 d §)

AV-sisältöpalveluihin pääsyn tarjoavien palveluiden on:

1. Tarjottava **sähköisiä ohjelmaoppaita, jotka ovat helposti havaittavia, hallittavia, ymmärrettäviä ja toimintavarmoja** ja sisältävät tietoa esteettömyysominaisuuksien saatavuudesta

- ▶ Esim. varmistettava, että sokeat henkilöt voivat valita tv-ohjelmia, että informaatio esitetään vaihtoehtoisilla tavoilla (mm. kuvien vaihtoehtoina tekstiä), ja että palvelua voidaan tulkita avustavilla teknologioilla

2. Varmistettava, että sisältöpalvelujen **esteettömyyspalvelut** (esim. kuulovammaisille tarkoitetut tekstitykset, kuvailutulkkaus) **välitetään riittävän laadukkaina ja tarkasti esitettyinä ja siten, että käyttäjä voi hallita niiden esittämistä ja käyttöä**

- ▶ Tuettava mahdollisuutta valita, räätälöidä ja esittää sisältöpalvelujen esteettömyyspalveluita (esim. säätää tekstityksen kokoa ja kontrastia, kuvailutulkkauksen äänenvoimakkuutta) ja tarjota helppokäyttötoiminnot helposti löydettävällä tavalla

Palveluntarjoajien velvollisuudet

- ▶ Palvelu on suunniteltava ja toteutettava niin, että se täyttää esteettömyysvaatimukset
 - ▶ Jos palvelu ei täytä vaatimuksia, velvollisuus ilmoittaa viranomaiselle puutteista ja korjaavista toimenpiteistä tai poikkeusperusteeseen (kohtuuton rasite, perusteellinen muutos) vetoamisesta
- ▶ Palvelusta ja sen toiminnasta on julkaistava esteettömässä muodossa kuvaus vaatimusten täyttymisen arvioimiseksi (SVPL 194 g §)
 - ▶ Jos vaatimuksista poiketaan poikkeusperusteeseen vetoamalla, tulee antaa lisäksi tiedot siitä, mitä vaatimuksia palvelu ei täytä
 - ▶ Tietoja on säilytettävä niin kauan kuin palvelua tarjotaan ja tietojen ajantasaisuus on tarkistettava vähintään viiden vuoden välein ja aina, kun palveluun tehdään muutoksia.

Liikenteenharjoittajien tiedonantovelvollisuus

(Laki liikenteen palveluista 150 a §)

- ▶ Keitä koskee?
 - ▶ Lento-, rautatie-, meri- ja sisävesi- sekä bussiliikenteen palveluja tarjoavat liikenteenharjoittajat
 - ▶ Asemien, terminaalien ja satamien ylläpitäjät
- ▶ Tarjottava *hallussaan olevat* tiedot mm.
 - ▶ liikennevälineiden ja infrastruktuurin esteettömyydestä,
 - ▶ vammaisille tarjottavasta avusta,
 - ▶ älykkäistä lipunmyyntijärjestelmistä,
 - ▶ reaaliaikaisista matkustustiedoista (aikataulut, liikennehäiriöt, jatkoyhteydet),
 - ▶ Lisätiedot, kuten asemien henkilöstö, epäkunnossa olevat hissit, pois käytöstä olevat palvelut
- ▶ Tiedot tarjottava esteettömästi verkkosivuilla ja mobiilisovelluksissa → digipalvelulain mukainen valvonta aluehallintovirastossa

TRAFICOM

Liikenne- ja viestintävirasto

Ilmoitusvelvollisuudet ja valvonta

Poikkeus- ja puuteilmoitukset

Toimijoilla on velvollisuus kahdentyyppisten ilmoitusten tekemiseen viranomaiselle:

1. Poikkeusperusteeseen vetoaminen (tuotelaki 7 ja 8 §, SVPL 194 f §)

- ▶ Tuote tai palvelu ei täytä esteettömyysvaatimuksia, koska vaatimusten noudattaminen aiheuttaisi toimijalle kohtuuttoman rasitteen tai tuotteelle/palvelulle perusteellisen muutoksen
- ▶ Arviointi on dokumentoitava
- ▶ Ilmoitusvelvollisuus ei koske mikroyrityksiä

2. Puutteesta ja korjaavista toimenpiteistä ilmoittaminen (tuotelaki 15 §, SVPL 194 e §)

- ▶ Tuote tai palvelu ei täytä esteettömyysvaatimuksia, mutta poikkeusperusteen edellytykset eivät täyty tai sellaiseen ei ole tarkoitus vedota
- ▶ toimijan täytyy ilmoittaa korjaavista toimenpiteistä tuotteen tai palvelun saattamiseksi vaatimustenmukaiseksi tai poistamiseksi markkinoilta

Poikkeamisperusteet

Vaatimuksista voidaan poiketa kahdella laissa säädetyllä perusteella

1. Perusteellinen muutos

- ▶ vaatimusten noudattaminen aiheuttaisi sen, että tuote muuttuisi perusluonteeltaan toisenlaiseksi
- ▶ Esim. mahdollisimman pienikokoiseksi tarkoitettuun puhelimeen ei tarvitse tehdä suuria näppäimiä

2. Kohtuuton rasite

- ▶ Vaatimusten noudattamisesta aiheutuisi toimijalle kohtuuton rasite
- ▶ Vaatimusten noudattamisen kustannuksia arvioitava suhteessa toiminta- ja pääomakustannuksiin, nettoliikevaihtoon ja kustannus-hyötyarviona (vammaisten ihmisten tarpeet käyttää tuotetta)
- ▶ Kohtuuttomaan rasitteeseen ei voi vedota, jos talouden toimija saa julkisista tai yksityisistä lähteistä rahoitusta, jota myönnetään esteettömyyden parantamiseen

Valvontatoimenpiteet

- ▶ Em. poikkeus- ja puuteilmoitusten käsittely, seuranta ja mahdolliset jatkotoimenpiteet

Tuotteet

- ▶ Tuotteita voidaan tarkastettavaksi oma-aloitteisesti tai esim. kuluttajayhteydenoton seurauksena → markkina- ja valvontalain mukainen menettely
 - ▶ Toimija voidaan määrätä ryhtymään korjaaviin toimenpiteisiin
 - ▶ Toimijaa voidaan kieltää valmistamasta tuotetta / saattamasta sitä markkinoille, jos ei ryhdy korjaaviin toimenpiteisiin tai määräystä ei voida pitää riittävänä
 - ▶ Toimija voidaan määrätä poistamaan tuote markkinoilta sekä määrätä muista tuotteen markkinoilla saataville asettamisen rajoittamiseksi tarvittavista toimenpiteistä

Palvelut

- ▶ käytössä SVPL:n mukaiset keinot
 - ▶ Palveluntarjoajalle voidaan antaa huomautus ja velvoittaa korjaamaan puutteen määräajassa

Kiitos!

esteettomyys@traficom.fi